

Elämän eväät

Maailmankuulu suomalainen äitiyspakkaus sai alkunsa osuuskaupasta. Valtio otti kumminlahjalaatikon jakelun hoitaakseen jo 1940-luvulla, mutta kummilusikoita HOK-Elannon jäsenet voivat yhä hankkia lapsilleen. Tässä kahden asiakasomistajan tarinat.

teksti Leena Lukkari × kuvat Raisa Kyllikki Ranta,
Elisabet Westmanin kotialbumi ja
Helsingin kaupunginmuseon arkisto

Elannon toimistonhoitaja Elisabet Westman, 83, on eläkkeellä ja asuu Helsingin Tapanilassa. Hän harrastaa bingoa ja järjestötoimintaa. Hänen kaikki lapsensa ovat saaneet Elannon kumminlahjat.

Mitä jos kaikki lapset saisivat osuuskaupalta lahjan? Tämä oli Elannon toimitusjohtajan Väinö Tannerin Sveitsistä saama vallankumouksellinen idea 1930-luvun alussa. Elannon kumminlahja, siis äitiyspakkauksen esiäiti, sisälsi vauvanvaatteita, lastenhoitoa opettavan kirjasen ja säästökassakirjan. Tilillä oli valmiina kymmenen markan talletus.

Hanke oli merkittävä laman runtelomassa Suomessa. Valtio alkoi maksaa äitiysavustusta vasta 1930-luvun lopussa ja silloinkin vain köyhimmille.

Tannerin humanilla idealla oli tietysti myös bisnespuoli: säästötili oli hyvä keino hankkia uusia osuuskuntalaisia.

Myös HOK lahjoitti säästökassatalletuksia jäsentensä vastasyntyneille lapsille. Ehto tosin oli, että vanhemmat tallettaisivat lapsen tilille vähintään yhtä paljon rahaa kuin HOK. Sillä tavalla kumminlahja lisäsi osuusliikkeen välillä niukkoja käteisvaroja.

Vuonna 1949 valtion äitiyspakkauksen saivat kaikki synnyttäjät. Elanto muutti kumminlahjansa rahaksi, mutta inflaation takia vain osa jäsenistä vai-vautui käyttämään lahjan. 1954 Elanto palasi tavaralahjaan, jonka suosio ei kuitenkaan koskaan ollut entisensä. Myöhemmin kumminlahja muuttuikin kummilusikaksi. Niitä HOK-Elanto jakaa yhä lapsille.

Vuonna 1931 jaetussa ensimmäisessä kumminlahjassa oli mukana talletus Elannon säästökassaan.

ELISABET WESTMAN, 83
Eläkeläinen

”Minulle opetettiin, että rehellinen ja kiltti pitää olla”

HOK ja Elanto lahjoittivat talvisodan aikaan valtiolle rahaa ja maksoivat sotaan lähteneille työntekijöilleen palkkaa. Sotilaat söivät rintamalla Elannon leipää. Väli rauhan tultua HOK kehotti jäseniään luovuttamaan jäsenpautuksensa sotaväliläisille, ja Elanto antoi voitoistaan suuren summan evakoille.

"VARHAISIN lapsuusmuistoni on talvisodan ensimmäisen päivän illalta.

Olin viisivuotias ja olimme äidin kanssa palaamassa kotiin. Kävelimme läpi pimeään ja tyhjään Helsingin kohti Punavuorta ja Pursimiehenkadulla näimme vanhan kaapelitehtaan tulesta. Siihen oli osunut palopommi. Minua itketti enkä halunnut mennä siitä ohi.

Kun isä lähti sotaan, me jäimme äidin kanssa kahden. Äiti toimi väestön-suojelupäällikkönä ja minä odotin häntä monet kerrat kotipihassa isän tekemän kelkan päällä.

Rauhan aikana isä oli töissä VR:llä ja hoiti siinä sivussa talkkarin hommia. Äiti auttoi isää töissä ja teki satunnaisia vuoroja läheisessä ruokalassa.

Sain kasvaa vapaasti. Se minulle opetettiin, että rehellinen ja kiltti pitää

Elannon kummilahjapaketti sisälsi muun muassa vauvan vaatteita ja lastenhoitokirjan.

Sodan jälkeen HOK ja Elanto pyrkivät monien muiden yritysten tavoin välttämään tuhoisaa kilpailua. Ne esimerkiksi sopivat samansuuruisista jäsenmaksuista, ja HOK tuki Elannon pääjohtajan Väinö Tannerin rahastoa, jonka tarkoituksena oli rakentaa asuntoja köyhille perheille.

olla. Jos vanhemmilla olikin toiveita siitä, mihin päätyisin elämässä, he eivät koskaan puhuneet niistä.

Kuljin isän mukana talkkarinhommissa. Istuin pannuhuoneessa pöntön päällä, kun isä heitti koksia tai halkoja pesään. Isä oli ehkä odottanut poikaa, ja siksi minusta tuli isin tyttö.

KUN NYT KATSELEN kauppojen notkuvia hyllyjä, muistan sodan jälkeiset vuodet, jolloin maito mitattiin asiakkaan tonkkaan: lapsille kuusi desiä päivässä, aikuisille kaksi.

Muistan myös elämäni ensimmäiset appelsiinit. Oikeastaan muistan niiden tuoksun.

Olin ehkä kahdeksanvuotias, kun lonkkani kipeytyi tanssikoulussa ja jouduin Marian sairaalaan hoitoon. Minusta otettiin kokeita enkä saanut syödä mitään.

Sain tuliaisiksi appelsiineja, mutta saatoin vain haistella niitä verkkopussissa jalkopääni yläpuolella.

Luulen, että myöhemmin sain myös maistaa niitä, mutta maku ei ole jäänyt mieleeni.

ALOIN TIENATA omat rahani jo pikkutyttönä. Keräsin taskurahaa kaupustelemalla kotiovilla sekatarvakauppa Temposta halvalla ostamiani joulukortteja. Osasin hymyillä, ja kauppa kävi.

Kesät vietin sukulaisten hoivissa, koska äiti oli töissä ja isä rintamalla. Paimensin lehmiä ja loin lantaa. Opin tekemään lyhteitä ja kannoin heinäseipäitä.

Kasvatin myös kessua isälle. Kuivatoin lehdet ja jauhoihin huhmareessa. Sekoitin joukkoon vähän omenaa, jotta kessu pysyisi tuoreena.

16-VUOTIAANA pääsin konttoriharjoittelijaksi Osuusliike Elantoon. Siihen mennessä olin käynyt neljä vuotta kansakoulua, keskikoulun ja muutaman vuoden kaupallista koulua.

Osuuskauppa on aina ollut minulle enemmän kuin vain työpaikka. Työyhteisöstä olen löytänyt tärkeimmät ystävyysuhteeni, ja osuusliikkeen harastustoiminta on ollut intohimoni.

Aloitin myymäläapulaisena Sturenkatu 40:n leipämyymälässä ja jäin eläkkeelle konttorin puolelta yli 40 vuoden työuran jälkeen.

Ehdin toimia konttoriapulaisena, konttoristina, osastosihteerinä, johdon sihteerinä, lävistäjänä ja palkanlaskijana.

Vuosien mittaan minusta tuli myös äiti. Elämä johti siihen, että ennen pitkää olin yksin kolmen lapsen kanssa.

Kun Elantoon tuli ensimmäinen tietokone, niin sanottu reikäkorttikone, kävin heti lävistäjäkurssin ja pääsin operaattoriksi. Kone käsitteli kerralla valtavia tietomääriä, yksi ajo saattoi kestää yli puoli vuorokautta, eikä ajon kestoa voinut ennustaa. Kerroin esimiehelleni, etten voi jatkuvasti jäädä valvomaan ajoa puolenyön jälkeen, koska olen yksinhuoltaja. Esimies ei piitannut.

Kerran sitten suljin koneen keskiyöllä ja lähdin kotiin. Se oli valtava tappio talolle ja minulta rikos, mutta mitä muuta saatoin tehdä?

En onneksi saanut potkuja. Esimies vain siirsi minut palkanlaskentaan. Olin kyllä ahkera työntekijä.

Nyt kun joskus vain istun enkä saa mitään aikaiseksi, mietin, miten

Elanto hankki tammikuussa 1960 yhden Suomen ensimmäisistä tietokoneista.

"Kun kuopukseni Jarno syntyi vuonna 1963, sain Elannolta laatikon, jossa oli lastentarvikkeita. Muistan, että siinä oli muun muassa kaunis vaaleansininen suojapuku", sanoo Elisabet Westman.

Vielä 1950-luvulla puolet keskivertokuluttajan tuloista meni ruokaan. 1960-luvulla ruokaan kului enää kolmannes tuloista, joten rahoja riitti myös vaatteisiin, autoihin ja asuntoihin. Osuuskauppa alkoi myydä bensiiniä, puutarhatyökaluja ja hautauspalveluja. Erityisen hyvin menestyivät kemikalit ja ravintolat.

Elisa Juurikkala, 33, on vanhem-
painvapaalla työstään rahoitus-
neuvojana. Elisa on hankkinut
HOK-Elannon kummilusikat sekä
Juliukselle että Ellalle.

ELISA JUURIKKALA, 33
Rahoitusneuvoja

ihmeessä olen jaksanut nousta viideltä lämmittämään huoneita ennen kuin herätin lapset ja lähdin viemään heitä hoitopaikkoihin.

EN OLE RIKASTUNUT, mutta tunnen itseni rikkaaksi. Minulla on seitsemän lastenlasta ja kolme lastenlastenlasta.

Minä vietän hiljaista elämää. Toivon, että saisin intoa järjestää vanhat paperit, mutta unohdun katsomaan *Kauniita ja rohkeita* tai lähden taloyhtiön bingoon. Kerran viikossa käyn junalla Malmin Prismassa.

Ennen olin aktiivinen. Vapaa-ajalla osallistuin osuuskaupan työntekijöiden lentopalloon ja Elannon Näyttämön toimintaan. Välillä tein kahta tai kolmea työtä ja sen päälle esiintymiskeikkoja teatteriryhmän kanssa.

Kerran näyttelin Niskavuoren Ilonaa, kun katsomossa istui näytelmän kirjoittaja **Hella Wuolijoki**. Esityksen jälkeen hän tuli tapaamaan minua ja sanoi: ”Pysy aina Niskavuoren naisena.”

Sitä ohjetta olen yrittänyt noudattaa.

Elanto halusi olla paras työnantaja. Se otti ensimmäisenä suomalaisena kauppana käyttöön myyjien viisipäiväisen työviikon 1969. Muutkin työsuhte-edut olivat kunnossa: työntekijöiden käyttöön ostettiin huvila Italiasta ja heille maksettiin kolmen miljoonan markan lisäläkkeet.

”Haluan opettaa lapsilleni, miten tärkeä perhe on”

”JOSKUS KUN kiinnitän lapsia autossa turvaistuimiin, ajattelen omaa lapsuuttani. Teimme kesäisin asuntovavureissuja ympäri Suomea, söimme hernekeittoa ja voileipäkeksyjä eikä takapenkillä ollut edes turvavöitä. Äiti työskenteli perhepäivähoitajana ja isä tietoliikennealalla.

Meille hankittiin kaupasta kaikki tarpeellinen, mutta ei mitään ylimääräistä. Nyt saatan ostaa Juliukselle Jumbon Prismasta lelun vain koska hän pyytää sitä.

Eihän ennen edes ollut kauppakeskuksia. Oli vain Leppävaaran ja Kannelmäen Maxi-marketit. Siellä saatoin lapsena tienata muutaman markan, kun

S-jäsenkortti syntyi 1979. Se korvasi aiemmat jäsenetukupongit.

→

→
"Lusikka on Juliukselle hyvin tärkeä, koska se on hänen ikiomansa. Ellenin lusikka on vielä paketissa. Hän saa sen, kun on tarpeeksi iso syömään sillä", Elisa Juurikkala sanoo.

Suomen vanhin hypermarket Maxi rakennettiin 1971. Se purettiin 2003, kun kauppakeskus Sello laajeni. Kannelmäen Maxi muuttui Prismaksi vuonna 2007 kauppakeskus Kaaren laajentuessa.

Ruoka vie kotitalouksien menoista enää alle kuudesosan.

Huoltoasema-ketju ABC syntyi 1998. ABC oli työnimi, joka jäi pysyväksi.

kärräsin asiakkaiden hylkäämät ostoskärret jonoksi ovensuuhun.

Maidot ja juustot ostimme kävellen Louhelan Elannosta. Nyt huristan autolla pari kertaa viikossa Jumbon Prismaan ja laitan lapset kätevästi isoihin ostoskärryihin vierekkäin istumaan.

Elämästä on minun elinaikanani tullut paljon vauraampaa. Kehitys on aika huimaa, kun sitä pysähtyy ajattelemaan.

HALUAN OPETTAA Juliukselle ja Ellelle perheen arvon. Sukupolvien yli ulottuva perhe on minulle ja miehelleni **Johannekselle** tärkeä, ja toivomme, että Julius ja Elle tuntevat samoin aikuisina.

Iso perhe on tärkeä tukiverkosto. Johanneksen vanhemmat asuvat lähellä meitä. Saamme aina lapsenvahdin, kun haluamme mennä kuntosalille tai kahdestaan ulos syömään.

Minun vanhempani muuttivat kotiseudulleen Pohjanmaalle, kun isä muutama vuosi sitten jäi eläkkeelle. Välimatka ei haittaa, käymme siellä usein.

Bonusta koko matkan hinnasta!

Vikingline.fi

Ajatus suuresta, yli sukupolvien ulottuvasta perheestä on rikkaus, johon minä ja Johannes olemme tahoillamme kasvaneet ja jonka haluamme opettaa omille lapsillemme. Toivon, että se on tärkeää myös Juliukselle ja Ellelle silloin, kun he ovat jo aikuisia.

Kotona minua on aina kannustettu tekemään mitä haluan. Kun halusin oikeustieteelliseen, vanhempani maksoivat preppauskurssin. Kun muutin mieleni ja päätinkin opiskella tradenomiksi, he kannustivat siinäkin. Minäkään en välitä, tuleeko Juliuksesta ja Ellestä putkimiehiä vai lääkäreitä. Pääasia on, että he ovat onnellisia.

Haluamme Johanneksen kanssa kannustaa ja tukea lapsia myös rahallisesti. Toivottavasti meillä on siihen mahdollisuus.

JOSKUS MIETIN, että olisi mukavaa ko-keilla asuntovaunulomaa oman perheen kanssa.

Sitten alan epäillä. Nauttisinko enää

Kun HOK ja Elanto fuusioituivat 2004, uudella osuukaupalla oli noin 140 myymälää, yli sata ravintolaa, joukko huoltamoita ja yksi hotelli. Vain yksi myymälä lopetettiin.

leirintäalueen oikuttelevasta suihkusta? Olisiko minikeittiö yhtä jännittävä kuin lapsena? En usko.

Kuukauden kuluttua lähdemme Kanarille vanhempieni kanssa. Siellä emme todellakaan syö hernekeittoa muovilautasilta vaan nautimme hotellin all inclusive -palvelusta.” •

Jutussa lähteenä on käytetty HOK-Elannon historiasta kertovaa kirjaa Kapinallinen kauppa.

Hae lapsellesi kummilusikka, asiakasomistaja

Onnea! Kummilusikan saavat kaikki vauvat ja adoptiolapset, joiden vanhemmista toinen on HOK-Elannon asiakasomistaja. Vauva saa lusikan ja vanhemmat kolme alennuskuponkia lastentarvikkeiden hankintaan. Hakemus on tehtävä vuoden kuluessa lapsen syntymästä tai adoptiosta. *Lue lisää osoitteesta s-kanava.fi*

SOK perusti S-pankin 2007, joten nykyisin asiakasomistaja voi käyttää vihreää korttiaan myös ulkomailla.

AVAJAISTARJOUS:

-50%
perusmaksusta

Televisio päälle, Bonukset päälle

Tämän helpommaksi ei Bonuksen saaminen tule. Uusi Bonussähkö kerryttää saldoasi joka hetki ja ihan huomaamatta. Tartu nopeasti tarjoukseen koodilla **BONUS** osoitteessa www.vantaanenergia.fi/bonustarjous.

BONUSSÄHKÖ